

پژوهش‌های آماری

مرکز آمار ایران

تحلیل آماری تأثیر همه‌گیری ویروس کرونا بر کسب و کارهای ایرانی بر اساس آمارگیری پیمایشی مبتنی بر وب

مجری:

اشکان شباک

همکاران:

جواد حسین‌زاده

آرش فاضلی

علی رحیمی

رضا هادی‌زاده

اسعد اله‌رضایی

عباس مرادی

گروه پژوهشی پردازش داده‌ها و اطلاع‌رسانی

تابستان ۱۳۹۹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کد شناسه: RP-9921

عنوان: تحلیل آماری تأثیر همه‌گیری ویروس کرونا بر کسب و کارهای ایرانی بر اساس آمارگیری
پیمایشی مبتنی بر وب

مجری: اشکان شباک

همکاران: جواد حسین‌زاده، آرش فاضلی، علی رحیمی، رضا هادی‌زاده، اسعد اله‌رضایی،
عباس مرادی

گروه پژوهشی: پردازش داده‌ها و اطلاع‌رسانی

تاریخ انتشار: تابستان ۱۳۹۹

نوبت انتشار: اول

طراح جلد: علیرضا رنجبر

صفحه‌آرا: نجمه ناظریان

❖ حق مالکیت معنوی این طرح پژوهشی متعلق به پژوهشکده‌ی آمار است و نقل مطالب فقط با ذکر مأخذ مجاز است.

تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان باباطاهر، خیابان سرتیپ فکوری،

شماره‌ی ۱۴۵

۰۲۱ ۸۸۶۳۰۴۴۰ -۳

www.srtc.ac.ir

پیش‌گفتار

شیوع کووید-۱۹، در دسامبر ۲۰۱۹ از شهر ووهان در استان هوپای چین آغاز شد و با گذشت زمان، این ویروس در سرتاسر جهان پخش شد اگرچه مرکز شیوع این بیماری در ابتدا چین بود، ولی هم اکنون موارد ابتلای بسیاری در کشورهای دیگر گزارش شده است درحالیکه بعضی کشورها قادرند به طور مؤثرتری موارد مبتلا به این بیماری را درمان کنند، ولی هنوز مشخص نیست موارد جدید تا کی و کجا ظهور پیدا خواهند کرد. با توجه به خطر کووید-۱۹ برای سلامت عمومی در جهان، سازمان بهداشت جهانی، وضعیت اضطراری بهداشت عمومی را برای نشان دادن نگرانی بین‌المللی برای هماهنگی پاسخ‌های بین‌المللی به این بیماری اعلام کرد و متعاقب آن کووید-۱۹ به عنوان یک بیماری همه‌گیر جهانی معرفی شد.

در دنیایی که بشدت پیوسته و دارای ارتباطات قوی بین کشورهاست، اثرات طغیان بیماری فراتر از مرگ و میر (کسانی که می‌میرند) و ناخوشی (کسانی که در یک دوره زمانی قادر به کارکردن نیستند) ظاهر می‌شود زیرا با کندشدن فعالیت‌ها اقتصادی بعثت اختلال در تولید، کارکرد زنجیره تامین عرضه جهانی نیز مختل خواهد شد. شرکتها در سراسر جهان، صرف نظر از اندازه تجربه انقباض در تولید را آغاز کرده‌اند. محدود شدن حمل و نقل به خصوص در بین کشورها، باعث کندتر شدن فعالیت‌ها اقتصاد جهانی شده است مهمتر از همه، ترس در بین مصرف‌کنندگان و بنگاه‌ها منجر به تغییر الگوهای مصرف متداول و ناهنجاری‌های بازار شده است بازارهای جهانی مالی نیز در پاسخ به این تغییرات واکنش نشان داده‌اند و شاخص‌های سهام جهانی افت کرده است.

بر اساس بررسی‌های اقتصادی که تاکنون و در زمان اپیدمی صورت گرفته است نشان می‌دهد که شیوع ویروس کرونا بخش‌های اقتصادی از جمله زیر گردشگری، بازرگانی خارجی، بازار سرمایه، بازار ارز، بازار مسکن، کسب و کارهای خرد، کسب و کارهای عمومی، قیمت کالاها، تولید ناخالص داخلی را تحت تاثیر قرار خواهد داد. با توجه به ضرر و زیان‌های ناشی از شیوع ویروس کرونا در اقتصاد ایران، در صورتی که در مورد جریان زیان‌های اقتصادی فوراً چاره اندیشیده نشود و راهکاری به طور عملی در پیش گرفته نشود آسیب‌های وارده تصاعدی خواهد شد و بسیاری از فعالان اقتصادی با چالش زیادی روبرو خواهند شد که حتی ممکن است از چرخه اقتصادی حذف شوند.

با توجه به این مهم، تهیه آمارهایی متناسب با این شرایط اهمیت بسیاری می‌یابد، زیرا نتایج استخراج شده از آن ابزارهای مفیدی درباره واکنش‌های اقتصادی افراد و کسب و کارهای کشور در اختیار دولت قرار می‌دهد. بر این

تحلیل آماری تأثیر همه‌گیری ویروس کرونا بر کسب و کارهای ایرانی بر اساس آمارگیری پیمایشی مبتنی بر وب

اساس، در راستای عملکرد جهانی سازمان‌های آماری و همچنین دستور رییس محترم مرکز آمار پرسشنامه‌ای بصورت نظر سنجی برای ارزیابی اثرات شیوع ویروس کرونا بر روی کسب و کارهای ایرانی تهیه شد و مسئولیت اجرای این نظر سنجی به پژوهشکده آمار به‌عنوان بازوی علمی و پژوهشی نظام آماری کشور سپرده شد. به علاوه اطلاعاتی که از این نظر سنجی ارائه می‌شود با تقویت آگاهی و واکنش صحیح نسبت به اثرات ویروس کرونا بر اقتصاد ایران، به دولت و جوامع دنیا کمک شایانی خواهد نمود تا تصمیمات آگاهانه‌ای را بر اساس واکنش ایران به این بیماری همه‌گیر اتخاذ کنند.

این پژوهش در گروه پژوهشی پردازش داده‌ها و اطلاع‌رسانی پژوهشکده‌ی آمار با همکاری آقای دکتر اشکان شباک به‌عنوان مجری طرح و آقایان دکتر جواد حسین‌زاده، آرش فاضلی، علی رحیمی، رضا هادی‌زاده، دکتر اسعد اله‌رضایی و دکتر عباس مرادی به‌عنوان همکاران اصلی صورت گرفته است که به این وسیله از همه این عزیزان و سایر کسانی که در تهیه و تدوین این طرح پژوهشی همکاری داشتند صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

گروه پژوهشی پردازش داده‌ها و اطلاع‌رسانی

پژوهشکده‌ی آمار

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- بیان مساله و ضرورت موضوع.....	۲
۳-۱- اهداف پژوهش.....	۶
۴-۱- تعاریف و مفاهیم کلی.....	۶
طراحی پرسشنامه.....	۹
۱-۲- مقدمه.....	۹
۲-۲- گام اول تهیه پرسشنامه: تعیین هدف.....	۱۲
۱-۲-۲- اقدامات گام اول.....	۱۲
۲-۲-۲- نتیجه گام اول.....	۱۲
۳-۲- گام دوم تهیه پرسشنامه: مطالعات نظری و الگوبرداری (داخلی و خارجی).....	۱۲
۱-۳-۲- اقدامات گام دوم.....	۱۲
۲-۳-۲- مطالعه نظری و الگوبرداری تهیه پرسش نامه.....	۱۲
۳-۳-۲- نتیجه گام دوم.....	۱۷
۴-۳-۲- تأثیر اقتصادی ویروس کرونا بر کسب و کار بریتانیا: آخرین نتایج از پنل تصمیم‌ساز (DMP).....	۱۷
۵-۳-۲- تأثیر انتظاری ویروس کرونا بر فروش.....	۱۸
۶-۳-۲- نتایج براساس صنعت.....	۱۹
۷-۳-۲- نااطمینانی.....	۲۰
۸-۳-۲- اقدامات اداره آمار استرالیا در مواجهه با ویروس کرونا.....	۲۱
۴-۲- گام سوم تهیه پرسشنامه: بیان مسئله.....	۲۴
۱-۴-۲- اقدامات گام سوم.....	۲۴
۲-۴-۲- نتیجه گام سوم.....	۲۴
۵-۲- گام چهارم تهیه پرسشنامه: تنظیم پرسشنامه.....	۲۵
۱-۵-۲- اقدامات گام چهارم.....	۲۵
۶-۲- گام پنجم تهیه پرسشنامه: پرسشنامه طرح آمارگیری.....	۲۶
۱-۶-۲- مهمترین سوالات برای پرسشنامه.....	۲۶
۲-۶-۲- تهیه پرسشنامه «ارزیابی اثر ویروس کرونا بر کسب و کارهای ایرانی».....	۲۷

نکات فنی و اجرایی طرح ارزیابی تأثیر ویروس کرونا بر کسب و کار کشور.....	۳۵
۳-۱- مقدمه	۳۵
۳-۲- روش جمع‌آوری اطلاعات	۳۵
۳-۲-۱- خود تکمیلی تحت وب.....	۳۶
۳-۲-۲- تکمیل به شیوه تلفنی.....	۳۶
۳-۲-۳- شناسایی واحدهای تکراری.....	۳۷
۳-۳- نحوه اطلاع‌رسانی دعوت به تکمیل پرسشنامه.....	۳۸
۳-۴- سیستم‌های تشویقی	۳۹
۳-۵- استانداردهای پرسشنامه اینترنتی	۳۹
۳-۶- پیشنهادات	۴۰
توصیف و تحلیل نتایج داده‌ها	۴۱
۴-۱- مقدمه	۴۱
۴-۲- نتایج	۴۱
۴-۳- نتایج توصیفی	۵۹
۴-۴- تحلیل نتایج با استفاده از الگوریتم درخت تصمیم.....	۶۰
نتیجه‌گیری و پیشنهادها	۹۳
۵-۱- مقدمه	۹۳
۵-۲- سخن پایانی	۹۳
پیوست‌ها	۹۵
مرجع‌ها	۱۰۳

فهرست جدول‌ها

- جدول ۴-۱ - نتایج مربوط به سابقه فعالیت ۴۲
- جدول ۴-۲ - نتایج مربوط به نوع کسب و کار ۴۲
- جدول ۴-۳ - وضعیت فعالیت کسب و کار در اسفند ۱۳۹۸ و فروردین ۱۳۹۹ ۶۲
- جدول ۴-۴ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا کمتر از ۴ نفر عضو داشتند ۶۳
- جدول ۴-۵ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۴,۸) نفر عضو داشتند ۶۳
- جدول ۴-۶ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۸,۲۰) نفر عضو داشتند ۶۴
- جدول ۴-۷ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۲۰,۵۵) نفر عضو داشتند ۶۴
- جدول ۴-۸ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا بیش از ۵۵ نفر عضو داشتند ۶۵
- جدول ۴-۹ - کسب و کارهایی با کمتر از ۴ نفر عضو در بخش کشاورزی و جنگل داری و ماهی‌گیری فعالیت می‌کنند ۶۵
- جدول ۴ - ۱۰ - کسب و کارهایی با کمتر از ۴ نفر عضو در بخش کشاورزی و جنگل داری و ماهی‌گیری فعالیت نمی‌کنند ۶۶
- جدول ۴-۱۱ - کسب و کارهایی که (۴,۸) نفر عضو داشتند و سابقه فعالیتشان بزرگتر یا مساوی یک سال است. ... ۶۶
- جدول ۴-۱۲ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۸,۲۰) نفر عضو داشتند و کسب و کارشان به صورت اینترنتی نیست ۶۷
- جدول ۴-۱۳ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۲۰,۵۵) نفر عضو داشتند و در زمینه‌ی خدمات - فعالیت مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی فعالیت ندارند. ۶۷
- جدول ۴-۱۴ - کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا بیش از ۵۵ نفر عضو داشتند و زمین‌های کسب و کار آن‌ها از بخش کشاورزی - کشاورزی جنگل داری و ماهی‌گیری نیستند ۶۸
- جدول ۴-۱۵ - دقت پیش‌بینی درخت تصمیم- رویکرد فعالیت کسب و کار (سوال چهارم) ۶۸
- جدول ۴ - ۱۶ - کسب و کارهایی که زمین‌های کسب و کار آن‌ها خدمات - حمل و نقل و انبارداری است (اردیبهشت ماه) ۷۰
- جدول ۴ - ۱۷ - کسب و کارهایی که زمین‌های کسب و کار آن‌ها خدمات - حمل و نقل و انبارداری نیست (اردیبهشت ماه) ۷۰
- جدول ۴ - ۱۸ - کسب و کارهایی که زمین‌های کسب و کار آن‌ها خدمات - حمل و نقل و انبارداری نیست (اردیبهشت ماه) ۷۱

- جدول ۴-۱۹- دقت پیش‌بینی درخت تصمیم- رویکرد فعالیت کسب و کار (سوال چهارم) اردیبهشت ماه ۷۱
- جدول ۴-۲۰- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال پنجم ۷۳
- جدول ۴-۲۱- کسب و کارهایی که در زمینه‌ی کشاورزی - کشاورزی جنگل داری و ماهی‌گیری هستند ۷۳
- جدول ۴-۲۲- کسب و کارهایی که در زمینه‌ی کشاورزی - کشاورزی جنگل داری و ماهی‌گیری نیستند ۷۴
- جدول ۴-۲۳- کسب و کارهایی که در زمینه‌ی کشاورزی - کشاورزی جنگل داری و ماهی‌گیری و خدمات - عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت نیستند ۷۴
- جدول ۴-۲۴- جزئیات درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال هجدهم در اسفند و فروردین ۷۶
- جدول ۴-۲۵- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا کمتر از ۴ نفر عضو داشتند و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۷۷
- جدول ۴-۲۶- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۴,۸) نفر عضو داشتند و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۷۷
- جدول ۴-۲۷- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۸,۲۰) نفر عضو داشتند و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۷۸
- جدول ۴-۲۸- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۲۰,۵۵) نفر عضو داشتند و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۷۸
- جدول ۴-۲۹- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا بیش از ۵۵ نفر عضو داشتند و ارتباط آن با سوال ۱۸ .. ۷۹
- جدول ۴-۳۰- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا کمتر از ۴ نفر عضو داشتند و کسب و کارشان حضوری بوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۷۹
- جدول ۴-۳۱- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا کمتر از ۴ نفر عضو داشتند و کسب و کارشان حضوری نبوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۰
- جدول ۴-۳۲- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۴,۸) نفر عضو داشتند و کسب و کارشان حضوری بوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۰
- جدول ۴-۳۳- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۴,۸) نفر عضو داشتند و کسب و کارشان حضوری نبوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۱
- جدول ۴-۳۴- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۸,۲۰) نفر عضو داشتند و کسب و کارشان حضوری بوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۱
- جدول ۴-۳۵- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۸,۲۰) نفر عضو داشتند و کسب و کارشان حضوری نبوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۲
- جدول ۴-۳۶- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا (۲۰, ۵۵) نفر عضو داشتند و کسب و کارشان در زمینه‌ی کشاورزی - کشاورزی جنگل داری و ماهی‌گیری نبوده است و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۲
- جدول ۴-۳۷- کسب و کارهایی که تا پیش از شروع کرونا بیش از ۵۵ نفر عضو داشتند و در زمینه‌ی خدمات - فعالیت‌ها حرفه ای ، علمی و فنی فعالیت نمی‌کردند و ارتباط آن با سوال ۱۸ ۸۲
- جدول ۴-۳۸- جزئیات درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال هشتم در اردیبهشت ماه ۸۴
- جدول ۴-۳۹- کسب و کارهایی که به صورت حضوری فعالیت دارند و ارتباط آن با سوال هشتم در اردیبهشت ماه ... ۸۵
- جدول ۴-۴۰- کسب و کارهایی که به صورت حضوری فعالیت ندارند و ارتباط آن با سوال هشتم در اردیبهشت ماه .. ۸۵
- جدول ۴-۴۱- جزئیات درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال پانزدهم در اسفند ۹۸ و فروردین ۹۹ ۸۸
- جدول ۴-۴۲- جزئیات درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال بیستم ۹۱

جدول ۴-۴۳- جزئیات درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال بیست و دوم (میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی کسب و کارها) ۹۲

فهرست شکل‌ها

- شکل ۲-۱- فلوجارت تهیه پرسشنامه ۱۱
- شکل ۲-۲- اینفوگرافی تأثیر ویروس کرونا بر روی ۳۰ کسب و کار آنلاین ایرانی ۱۵
- شکل ۲-۳- اینفوگرافی تأثیر کرونا بر اصناف کشور ۱۶
- شکل ۲-۴- اینفوگرافی تأثیر کرونا بر کسب و کار کشور ۱۶
- شکل ۲-۵- تأثیر کرونا بر فروش ۱۸
- شکل ۲-۶- با احتمال زیاد بر اساس داده‌های تکمیلی نظرسنجی کرونا تأثیر منفی زیادی بر فروش در طی سال آینده دارد ۱۹
- شکل ۲-۷- با احتمال زیاد بر اساس داده‌های تکمیلی نظرسنجی کرونا تأثیر منفی زیادی بر صنعت در طی سال آینده دارد ۱۹
- شکل ۲-۸- کرونا به‌عنوان یک منبع نا اطمینانی ۲۰
- شکل ۲-۹- نا اطمینانی کلی تجارت ۲۱
- شکل ۲-۱۰- نا اطمینانی کلی تجارت ۲۱
- شکل ۳-۱- صفحه نمایش اپراتور ۳۷
- شکل ۳-۲- فرایند ارسال پیامک و آمارگیری تلفنی ۳۸
- شکل ۴-۱- میزان فعالیت کل کسب و کارهای اقتصادی در اسفند و فروردین ۴۳
- شکل ۴-۲- میزان فعالیت کل کسب و کارهای اقتصادی در اردیبهشت ۴۳
- شکل ۴-۳- میزان فعالیت کسب و کارهای مختلف اقتصادی در دوره‌ی اجرا ۴۴
- شکل ۴-۴- بیش‌ترین تأثیر کرونا بر جنبه‌های مختلف فعالیت کسب و کارهای اقتصادی در اسفند و فروردین ۴۴
- شکل ۴-۵- بیش‌ترین تأثیر کرونا بر جنبه‌های مختلف فعالیت کسب و کارهای اقتصادی در اردیبهشت ۴۵
- شکل ۴-۶- بیش‌ترین تأثیر کرونا بر جنبه‌های مختلف فعالیت کسب و کارهای به‌تفکیک بخش‌های اقتصادی در اسفند و فروردین ۴۵
- شکل ۴-۷- بیش‌ترین تأثیر کرونا بر جنبه‌های مختلف فعالیت کسب و کارهای به‌تفکیک بخش‌های اقتصادی در اردیبهشت ۴۶
- شکل ۴-۸- تأثیر کرونا بر تعدیل نیروی کار در بخش‌های کسب و کارهای در دو دوره‌ی اجرا ۴۶
- شکل ۴-۹- تأثیر کرونا بر دورکاری در بخش‌های کسب و کارهای در دو دوره‌ی اجرا ۴۷

- شکل ۴-۱۰- تأثیر کرونا بر غیبت موقت از کار در بخش‌های کسب و کارهای در دو دوره اجرا ۴۷
- شکل ۴-۱۱- تأثیر کرونا بر اشتغال جدید نیروی کار در بخش‌های کسب و کارهای در دو دوره اجرا ۴۸
- شکل ۴-۱۲- تأثیر کرونا بر افزایش ساعت نیروی کار در بخش‌های کسب و کارهای در دو دوره اجرا ۴۸
- شکل ۴-۱۳- تأثیر کرونا بر جهت تغییرات قیمت در بخش‌های کسب و کار در دو دوره اجرا ۴۹
- شکل ۴-۱۴- تأثیر کرونا بر علل تغییرات قیمت در کل بخش‌های کسب و کار در اسفند و فروردین ۵۰
- شکل ۴-۱۵- تأثیر کرونا بر علل تغییرات قیمت در کل بخش‌های کسب و کار در اسفند و فروردین ۵۰
- شکل ۴-۱۶- تأثیر کرونا بر علل تغییرات قیمت در بخش‌های مختلف کسب و کار در دوره اجرا ۵۰
- شکل ۴-۱۷- تأثیر کرونا بر تغییرات فروش در بخش‌های مختلف کسب و کار در دوره اجرا ۵۱
- شکل ۴-۱۸- تأثیر کرونا بر تغییرات تولید در بخش‌های مختلف کسب و کار در دوره اجرا ۵۲
- شکل ۴-۱۹- مهم‌ترین مشکلات کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا در اسفند و فروردین ۵۲
- شکل ۴-۲۰- مهم‌ترین مشکلات کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا در اردیبهشت ۵۳
- شکل ۴-۲۱- مهم‌ترین مشکلات در بخش‌های مختلف کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا در اردیبهشت ۵۳
- شکل ۴-۲۲- مهم‌ترین راهکار برای مواجهه با مشکلات مالی در کل کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا ۵۴
- شکل ۴-۲۳- مهم‌ترین راهکار برای مواجهه با مشکلات مالی در بخش‌های مختلف کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا ۵۴
- شکل ۴-۲۴- مهم‌ترین راهکار برای مواجهه با کمبود تقاضا در کل کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا در اسفند و فروردین ۵۵
- شکل ۴-۲۵- مهم‌ترین راهکار برای مواجهه با کمبود تقاضا در کل کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا در اردیبهشت ۵۵
- شکل ۴-۲۶- مهم‌ترین راهکار برای مواجهه با کمبود تقاضا در بخش‌های مختلف کسب و کارها طی دوران شیوع کرونا در دوره اجرا ۵۶
- شکل ۴-۲۷- ارزیابی پاسخگویان در صورت ادامه داشتن شیوع ویروس کرونا ۵۶
- شکل ۴-۲۸- انتظار پاسخگویان در صورت ادامه داشتن شیوع ویروس کرونا بر میزان تولید یا ارائه خدمات ۵۷
- شکل ۴-۲۹- زمان لازم برای بازگشت به شرایط عادی در کسب و کارها ۵۷
- شکل ۴-۳۰- وضعیت رعایت پروتکل بهداشتی در محیط کسب و کارها ۵۸
- شکل ۴-۳۱- وضعیت دریافت کمک از دولت در شرایط مشابه کرونا ۵۸
- شکل ۴-۳۲- انتظارات از دولت در شرایط مشابه کرونا ۵۹
- شکل ۴-۳۳- انتظارات از دولت بخش‌های مختلف کسب و کار در شرایط مشابه کرونا ۵۹
- شکل ۴-۳۴- مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر فعالیت کسب و کارها ۶۱
- شکل ۴-۳۵- درخت تصمیم مربوط به فعالیت کسب و کارها (سوال چهارم پرسشنامه) ۶۲
- شکل ۴-۳۶- عوامل تاثیرگذار بر ادامه فعالیت کسب و کار در اردیبهشت ۱۳۹۹ ۶۹
- شکل ۴-۳۷- درخت تصمیم برای فعالیت کسب و کار در اردیبهشت ۱۳۹۹ ۷۰
- شکل ۴-۳۸- عوامل تاثیرگذار بر سوال پنجم ۷۲
- شکل ۴-۳۹- بیشترین عوامل تاثیرگذار بر سوال هجدهم در اسفند و فروردین ۷۵

- شکل ۴-۴۰- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال هجدهم در اسفند و فروردین ۷۶
- شکل ۴-۴۱- عوامل تاثیرگذار بر سوال هشتم در اردیبهشت ماه ۸۳
- شکل ۴-۴۲- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال هشتم در اردیبهشت ماه ۸۴
- شکل ۴-۴۳- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال دهم در اسفند ۹۸ و فروردین ۹۹ ۸۶
- شکل ۴-۴۴- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال پانزدهم در اسفند ۹۸ و فروردین ۹۹ ۸۷
- شکل ۴-۴۵- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال پانزدهم در اردیبهشت ۹۹ ۸۸
- شکل ۴-۴۶- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال نوزدهم ۸۹
- شکل ۴-۴۷- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال بیستم ۹۰
- شکل ۴-۴۸- درخت تصمیم عوامل تاثیرگذار بر سوال بیست و دوم ۹۱

مقدمه

۱-۱- مقدمه

شیوع ویروس کرونا، در دسامبر ۲۰۱۹ از شهر ووهان در استان هوبای چین آغاز شد و با گذشت زمان، این ویروس در سرتاسر جهان پخش شد اگرچه مرکز شیوع این بیماری در ابتدا چین بود، ولی هم اکنون موارد ابتلای بسیاری در کشورهای دیگر گزارش شده است درحالیکه بعضی کشورها قادرند به طور مؤثرتری موارد مبتلا به این بیماری را درمان کنند، ولی هنوز مشخص نیست موارد جدید تا کی و کجا ظهور پیدا خواهند کرد. با توجه به خطر ویروس کرونا برای سلامت عمومی در جهان، سازمان بهداشت جهانی^۱، وضعیت اضطراری بهداشت عمومی را برای نشان دادن نگرانی بین‌المللی برای هماهنگی پاسخهای بین‌المللی به این بیماری اعلام کرد و متعاقب آن ویروس کرونا به عنوان یک بیماری همهگیر جهانی معرفی شد.

در دنیایی که بشدت پیوسته و دارای ارتباطات قوی بین کشورهاست، اثرات طغیان بیماری فراتر از مرگ و میر (کسانی که می‌میرند) و ناخوشی (کسانی که در یک دوره زمانی قادر به کارکردن نیستند) ظاهر می‌شود زیرا با کند شدن فعالیت‌ها اقتصادی به علت اختلال در تولید، کارکرد زنجیره تامین عرضه جهانی نیز مختل خواهد شد. شرکت‌ها در سراسر جهان، صرف نظر از اندازه، تجربه انقباض در تولید را آغاز کرده‌اند. محدود شدن حمل و نقل به خصوص در بین کشورها، باعث کندتر شدن فعالیت‌ها اقتصادی جهانی شده است مهمتر از همه، ترس در بین مصرف‌کنندگان و بنگاه‌ها منجر به تغییر الگوهای مصرف متداول و ناهنجاری‌های بازار شده است بازارهای جهانی مالی نیز در پاسخ به این تغییرات واکنش نشان داده‌اند و شاخص‌های سهام جهانی افت کرده است. بر اساس بررسی‌های اقتصادی که تاکنون و در زمان اپیدمی صورت گرفته است نشان می‌دهد که شیوع ویروس کرونا بخش‌های اقتصادی از جمله گردشگری، بازرگانی خارجی، بازار سرمایه، بازار ارز، بازار مسکن، کسب و

¹ World Health Organization(WHO)

کارهای خرد، کسب و کارهای عمومی، قیمت کالاها، تولید ناخالص داخلی را تحت تأثیر قرار خواهد داد. با توجه به ضرر و زیان‌های ناشی از شیوع ویروس کرونا در اقتصاد ایران، در صورتی که در مورد جبران زیان‌های اقتصادی فوراً چاره‌اندیشیده نشود و راهکاری به طور عملی در پیش گرفته نشود آسیب‌های وارده تصاعدی خواهد شد و بسیاری از فعالان اقتصادی با چالش زیادی روبرو خواهند شد که حتی ممکن است از چرخه اقتصادی حذف شوند.

با توجه به اینکه از اوایل سال ۱۳۹۹ کشور ایران به عنوان یکی از کانون‌های درگیر با این ویروس شناسایی شده است و با توجه به آنکه شرط اصلی برای کنترل شیوع این ویروس، کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیر ضرور و تعطیلی بسیاری از فعالیت‌ها می‌باشد، لذا می‌توان نتیجه گرفت که تداوم شیوع این ویروس در کشور، ضمن ایجاد فشار بر بخش درمان، نارسایی در توزیع امکانات بهداشتی و تحمیل هزینه‌های بهداشت و سلامت به دولت و خانوارها، به واسطه دامن زدن به تعطیلی گسترده کسب و کارها، وضعیت اقتصادی کشور را حادتر می‌کند و فشار مضاعفی را به کسب و کارهای اقتصادی (فعالیت‌ها تولیدی، خدماتی و تجاری) در ماه‌های پیش‌رو وارد خواهد ساخت. لذا در صورت نداشتن برنامه‌ای جدی برای مهار این بیماری و طولانی شدن این روند، احتمالاً لطمات جدی‌تری به اقتصاد وارد می‌شود و هزینه‌های بیشتری را به دولت تحمیل خواهد کرد. براین اساس، ضرورت دارد در کنار داشتن یک برنامه اصولی برای مقابله با این بیماری، سیاست‌های حمایتی از بخش تولید و کسب و کار نیز طراحی و اجرا گردد.

با توجه به این مهم، تهیه آمارهایی متناسب با این شرایط اهمیت بسیاری می‌یابد، زیرا نتایج استخراج شده از آن ابزارهای مفیدی درباره واکنش‌های اقتصادی افراد و کسب و کارهای کشور در اختیار دولت قرار می‌دهد. بر این اساس، در راستای عملکرد جهانی سازمان‌های آماری و همچنین دستور رییس محترم مرکز آمار ایران پرسشنامه‌ای به صورت نظرسنجی برای ارزیابی اثرات شیوع ویروس کرونا بر روی کسب و کارهای ایرانی تهیه شد و مسئولیت اجرای این نظر سنجی به پژوهشکده آمار به‌عنوان بازوی علمی و پژوهشی نظام آماری کشور سپرده شد. به علاوه اطلاعاتی که از این نظرسنجی ارائه می‌شود با تقویت آگاهی و واکنش صحیح نسبت به اثرات ویروس کرونا بر اقتصاد ایران، به دولت و جوامع دنیا کمک شایانی خواهد نمود تا تصمیمات آگاهانه‌ای را بر اساس واکنش ایران به این بیماری همه‌گیر اتخاذ کنند.

۱-۲- بیان مساله و ضرورت موضوع

بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی که در تاریخ نهم اردیبهشت ۱۳۹۹ منتشر شد، اقتصاد کشور از انتهای سال ۱۳۹۸ بر اثر شیوع ویروس کرونا و تداوم آن در سال ۱۳۹۹ در یک وضعیت رکود همراه با عدم اطمینان قرار گرفته است. در واقع چه با کنترل بیماری و چه در صورت عدم کنترل و تداوم آن، اقتصاد ایران تا پایان سال ۱۳۹۹ درگیر تبعات اقتصادی ناشی از این ویروس خواهد بود. کاهش صادرات محصولات ایران منجر به کاهش درآمد کشور می‌گردد. در بخش داخلی نیز تقاضای کل به دلیل کاهش درآمد خانواده‌ها، کاهش تقاضای برخی کالاها و خدمات (مانند حمل و نقل، رستوران و هتل‌داری، پوشاک و ...) تحت تأثیر قرار گرفته است. از طرف دیگر عرضه نیز به دلیل اختلال در شبکه تامین مواد اولیه و محدودیت فعالیت برخی از

واحدهای صنفی، با شوک عرضه مواجه شده است. در این بخش، ریسک فاکتورهای پیش روی کسب و کارها در مواجهه با بحران ویروس کرونا، را می‌توان در دو سطح زیر رده‌بندی کرد:

- **ریسک سطح بین‌المللی:** کاهش تولید در جهان به دلیل شیوع ویروس کرونا، ریسک‌های منفی قابل توجهی به همراه دارد. بحران کرونا، زنجیره تامین جهان شامل چین و کشورهای صنعتی را به شدت دچار چالش کرده است و تقاضای نهایی برای کالاها و خدمات کاهش یافته است (شوک‌های کوتاه مدت عرضه و تقاضا). ارزش سهام در اکثر کشورهای جهان در حال افول است، عرضه و تقاضای بازار نفت در حال تغییر است. همچنین کشورهای مختلف در مراحل مختلف بیماری کرونا هستند، بنابراین ریسک بازگشت بیماری هم وجود دارد و زمان پایان کامل بیماری در جهان نامشخص است.

○ **اثرات ویروس کرونا بر اقتصاد جهان:** بر اساس مطالعه‌ای که توسط تعدادی از اقتصاددانان مطرح بین‌المللی تحت «اقتصاد در زمان کوید ۱۹» انجام شده است، اندازه و استمرار تاثیر اقتصادی این ویروس ناشناخته است. بر اساس نظرات این اقتصاددانان عدم قطعیت بالا در خصوص رفتار این بیماری و نتایج آن در مناطق مختلف، از نتایج نامطلوب طولانی مدت و اثرات مخرب بر پیکره اقتصاد در سطح جهانی حکایت دارد. نکته‌ای که در خصوص وسعت اثرگذاری شیوع این بیماری بر اقتصاد جهانی باید به آن اشاره کرد این است که کانون شیوع این بیماری برای نخستین بار پس از جنگ جهانی دوم، کشورهایی را هدف قرار داده است که نقش اقتصادی مهمی در سطح بین‌المللی ایفا می‌کنند و در زمره اقتصادهای اول دنیا قرار می‌گیرند. در حالی که اپیدمی‌های پیشین به طور عمده در اقتصادهای در حال توسعه و فقیر شیوع پیدا می‌کرد. این ویروس کشورهایی را تحت تاثیر قرار داده است که در زمره اقتصادهای برتر جهان قلمداد می‌شوند. بر اساس آمارها کشورهایی که در سطح بالایی از شیوع این بیماری ضربه دیده‌اند شامل ایالات متحده، چین، ژاپن، آلمان، انگلیس، فرانسه و ایتالیا می‌باشد. با توجه به سهمی که این کشورها در اقتصاد جهانی دارند، سهم ۶۰ درصد از عرضه جهانی^۲ (GDP)، ۶۵ درصد از تولید جهانی و ۴۱ درصد از کالاهای صادراتی در جهان، مشخص است که کشورهای اصلی اقتصاد دنیا با این ویروس درگیر شده و آسیب دیدن این کشورها، به شدت اقتصاد بین‌الملل را تحت تاثیر قرار می‌دهد. همچنین با توجه به پیش‌بینی‌های جدید سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی^۳ (OECD)، باید در نظر داشت که اقدامات بازدارنده سخت‌گیرانه‌ای که برای کند کردن گسترش ویروس کرونا مورد نیاز است^۴، به طور قابل ملاحظه‌ای تولید ناخالص داخلی اقتصادهای بزرگ را در کوتاه مدت کاهش خواهد داد. بر اساس جدیدترین تخمین‌های سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، تعطیلی کسب و کارها به طور مستقیم بخش‌هایی مشتمل بر یک سوم از تولید ناخالص داخلی اقتصادهای بزرگ را متاثر ساخته است.

² Gross Domestic Product (GDP)

³ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

⁴ <http://www.oecd.org/coronavirus/en>

هر ماه تعطیلی کسب و کارها، زیانی معادل ۲ واحد درصد کاهش در رشد تولید ناخالص داخلی سالانه اقتصادهای بزرگ به همراه دارد. بخش گردشگری به تنهایی ۷۰ درصد کاهش فعالیت را تجربه کرده است. بر اساس پیش‌بینی‌های انجام شده توسط سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD)، در تمام اقتصادها بیشترین آسیب را خرده‌فروشی و عمده‌فروشی و املاک و مستغلات دیده‌اند. در سایر بخش‌ها، کشورها شاهد آسیب‌های متفاوتی هستند. تعطیلی صنایع ساخت در بخش حمل و نقل در بعضی از کشورها آسیب جدی به اقتصاد وارد کرده است، در حالی که کاهش فعالیت‌ها گردشگری و تفریحی در برخی دیگر از اقتصادها آسیب بیشتری به جای گذاشته است. این تفاوت‌ها به دلیل تفاوت ترکیب تولید کشورها است. اقتصادهایی که گردشگری در آنها سهم عمده‌ای دارد، اعمال قرنطینه و محدودیت‌های سفر به شدت آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از طرف دیگر، کشورهایی که دارای بخش کشاورزی و معدن نسبتاً قابل توجهی هستند، از جمله کشورهای نفت خیز، ممکن است اثرات اولیه کمتری را در این ارتباط احساس کنند، اگر چه در نهایت، تولید در اثر کاهش تقاضای جهانی برای کالا متأثر خواهد شد.

- **ریسک سطح ملی/اقتصادی:** کاهش صادرات به سایر کشورها بر کم شدن درآمدهای کشور تأثیرگذار است. کاهش درآمدهای مالیات از کسب و کارها بر محدود شدن منابع درآمدی اصلی دولت هم مؤثر است. از طرفی هزینه‌های دولت به واسطه تخصیص‌های متعدد بودجه‌های بهداشتی و درمانی افزایش یافته است، در نتیجه این ریسک وجود دارد که به دلیل کسری بودجه دولت، کمیت و کیفیت کمک‌های دولتی برای رفع موانع پیش روی کسب و کارها کاهش یابد. همچنین زمان عادی‌سازی فعالیت تمام اصناف نامشخص است، عدم فعالیت بخشی از صنایع و کسب و کارها بر حجم کلی فعالیت‌ها اقتصادی تأثیر منفی دارد.

- **اثرات ویروس کرونا بر اقتصاد ایران:** اقتصاد ایران در شرایطی گرفتار همه‌گیری کرونا شد که قبل از شیوع این بیماری با مشکلات اقتصادی مواجه بود در سال ۱۳۹۸ و همزمان با شیوع ویروس کرونا آمارها حکایت از وضعیت تقریباً وخیم اقتصاد ایران دارد به گونه‌ای که طبق آمارهای مرکز آمار ایران، نرخ رشد اقتصادی ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۸، عدد منفی ۷٫۶ درصد و رشد اقتصادی بدون نفت تقریباً صفر بوده است. همزمان نرخ تورم سال ۱۳۹۸ عدد ۲۲ درصد می‌باشد که نشان دهنده وضعیت تورم رکودی می‌باشد. در این شرایط بدون شک شیوع ویروس کرونا می‌تواند شرایط سخت تری بر اقتصاد ایران تحمیل کند. همچنین بر اساس گزارش تاب آوری ۲۰۱۹، وضعیت تاب آوری کشور وخیم گزارش شده است به نحوی که اقتصاد کشور در بین ۱۳۰ کشور مورد بررسی، رتبه ۱۲۰ را در این شاخص کسب